

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleincis.*

Tečaj X.

V sredo 21. januarja (poznozimna) 1852.

List 6.

Marko Kraljevič i Musa kesedžija.

(Poslovenil iz serbskega F. Cegnar.)

Vino pije Musa Arbanasec
V belem Carigradu v novej keremi;
Ko se Musa mi napije vina,
Pa pijan mi jame govoriti:
»Že minulo je deveto leto,
»Kar u Carigradu služim caru,
»Se zaslužil nisim konja, ne orožja,
»Ne obleke nove, ne še stare;
»Zarotim pa se, pri moji véri!
»Čem podati se v primorje ravno,
»Zatvoriti pristanišča morja,
»Ino ceste krog in krog primorja,
»Na primorju zidati terdnjavo,
»Krog in krog zabít' železne kavlje
»Na nje obešat' hodže in hadžije.«
Kar je izgovoril Turk pijani,
Mi je s trezno glavo kmalo speljal:
Se podal je u primorje ravno,
Je zatvoril pristanišča morja
Ino ceste krog in krog primorja,
Kjer se vozi blago carevine,
Tri sto tovorov na vsako leto,
Vse je Musa za se si prideržal!
Na primorju je terdnjavo zidal,
Krog in krog zabil železne kavlje,
Na nje obešal hodže in hadžije.
Kadar pridejo do cara tožbe,
Pošlje nad-nj Čuprilijé-vezira,
I za njim tri tisuče vojakov.
Kadar pridejo v primorje ravno,
Vse pobije Musa po primorju,
Mi ujame Čuprilijé-vezira,
I zaveže roke mu na herbtu,
Pa ga pošlje caru v beli Stambol.
Car ne neha klicati junakov,
Mu obljubi brezštevilo blago,
Ki pogubi Musa kesedžija;
Kdor pa se podal je u primorje,
V Carigrad se živ več ni povernul.
(Dalje sledi.)

Skerb za senožeti prihodnjo spomlad.

Kakor hitro sneg skopni, se bo delo na travnikih pričelo. Posebno skerb mora kmetovavec imeti, da močirne travnike ali senožeti v suhe preuredi, in namesto kisle merve sladko pridela. Treba je drage kopati, grabne delati in travnik s pripravnim semenam obsejati. Pa še nekaj družiga je čez vse dobro, namreč na močirje premogov pepél (Steinkohlenasche) voziti, on odvzame ne le samo mokroto, temuč še naredi, da tam, kjer je bil potrošen, sama po sebi detelja rase; on tudi mah pogriže in deteljo zaplodi. Kdor je tedaj blizu železnice, kjer premogov pepél zametujejo, ali blizu krajev, kjer premog kopajo, naj ta pepel

pridno na močirje vozi, in akoravno mu to kaj stroškov prizadene, naj na male troške ne gleda, saj bo velik in obilen dobiček dobil. Jaz sim se dobrote tega pepela očitno prepričal, toraj ga tudi z dobro vestjo priporočim *). Na suhe travnike ali njive pa Bog ne daj! ga trositi; on bi suho zemljo še hujši sparil. J. H—k.

Premišljevanje, kako se prihodnjič povodnjim ubraniti.

(Dalje.)

Ko smo v poprejšnim razložili živo potrebo gojzdov, ki so nar močnejši bramba zoper povodnje, moramo v kratkim še omeniti, kako bi se zamôglo potrebno pogojzdenje in pravo gojzdno gospodarstvo vpeljati, kteriga sedaj večidel pri nas pogrešamo v veliko škodo občinstvu.

Tu je treba pomoči od več strani, od zgorej in od spodej.

Pervič: je potreba novih gojzdnih postav, ki so primerjene razmeram sedanjiga časa, in ktere se že tako željno pričakujejo.

Drugič je potreba poravnave gojzdnih služnih pravic ali servitutov.

Brez teh dvojnih reči ne bo nikdar umniga gojzdniga gospodarstva, in tudi izučeni in skušeni gojzdnarji, če bi se jih še toliko v varstvo gojzdov postavilo, bojo le takrat kaj premogli, kadar bo lastnina vsaciga posestnika gotova, kadar bo sužne pravice na dobro vižo odpravljene in poravnane, in gojzdna nova postava v življenje stopila.

Tam, ker je država sama, kakor na Pruskim, Parskim, Francoskim in Ruskim, v posestvu velicij gojzdov, tam je lahko gojzde varovati, da se jim prevelika sila ne godí s posekanjem lesa — težji je pa to ondi, kjer so gojzdi lastnina posamskih gospodarjev, kterim se ne more v njih pravice tako segati in zapovedovati, kakor pri občinskih deržavnih lastninah.

Ker se sme pričakovati, da se odkupljenje lesnih servitutov ne bo v denarji zgodilo, ampak v primernih deležkih gojzda, ki se bojo soseskam izročili, bo prav, ako bo nad soseskinimi gojzdi kakor tudi nad gojzdi duhovnih družb vlada čula in jih branila silniga pokon-

*) Ravno tako dober se je tudi šôtni pepél (Torfasche) v Ljubljani po mnogih skušnjah za senožeti skazal, kakor je sploh vsake sorte pepél (tudi od mjarij ali žajfarij in svečarij) na teško in ilovnato zemljo in na mokre in merzle travnike, spomladi potrošen, nar boljši gnoj, ki zemljo ogreje, mah zatare in deteljo zaplodi za več let. Komur je za obilniši in boljši pridélk mar, naj glešta travnike spomladi, kakor je gori rečeno. Vred.

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik **Dr. Janez Bleiweis.**

Tečaj **X.**

V saboto 24. januarja (poznzimna) 1852.

List **7.**

Marko Kraljevič i Musa kesedžija.

(Dalje.)

To je cara ljuto zbolelo;
Pa mu reče hodža Čuprilijca:
»Gospodine, care iz Stambola!
»Ko bi Marko Kraljevič še živel,
»Bi pogubil Musa kesedžija.
Pa po strani njega car pogleda,
Iz očesa se mu vlijo solze:
»Pusti to mi, hodža Čuprilijca!
»Kaj spominjaš Kraljeviča Marka?
»Že strohnele so kosti njegove,
»Že tri dolga leta so minula,
»Kar sim vergel bil ga v tamno ječe,
»Je od tiste dobe ne otvoril.
Pravi njemu hodža Čuprilijca:
»Skaži milost, care gospodine!
»Kaj podaril bi junaku tistem,
»Ki naznanil bi, da Marko živi?
Mu zaverne care gospodine:
»Dal na Bosni bi vezirstvo njemu
»Brez promene u deveto leto,
»Da ne iščem pare, ne denara.
Skoči hodža na lohake noge,
I otvori vrata tamne ječe,
Ter izpelje Kraljeviča Marka,
Ga pripelje pred obličje cara;
Lasi so mu do zemljice črne,
Ga zakrivajo od spred i zadej,
Nohti, da zamogel bi orati,
Vzela moč mu je plesnoba ječe,
Je očernul kakor sivi kamen.
Car opraša Kraljeviča Marka:
»Si zares še pri življenju Marko?«
»Še sim care, ali ne naj bolje.
Jame car razlagovati Marku;
Kaj je njemu Musa bil učinil,
I on praša Kraljeviča Marka:
»Se zamoreš dvignuti o Marko,
»Da odideš u primorje ravno,
»Da pogubiš Musa kesedžija?
»Dam ti blaga, kolikor ti drago.«
Marko Kraljevič zaverne njemu:
»Aj, za Boga, care gospodine!
»Vzela moč mi je plesnoba ječe,
»Jaz ne morem gledati z očesom,
»Kako li se z Musom bojevati!
»Pelji me v gostivnico iz ječe,
»Daj na mizo vina mi i žganja,
»I debela mésa ovnovega,
»Kruha iz pšenice rumenice,
»Da sedé nekte dni krepčam se;
»Ko za boj sim, ti naznanil bodem.«
Pa pokliče car tri mlade brivce,
Jeden mije, drugi Marka brije,
Tretji pa mu nohte porezuje;
Pelje u gostivnico ga novo,
Da na mizo vina mu i žganja
I debela mésa ovnovega,
Kruha iz pšenice rumenice;
Marko se krepča tri cele mesce,
Da se stara moč mu spet poverne;
Praša car mi Kraljeviča Marka:

»Moreš zdaj se dvignuti o Marko?
»Smili se mi že ubogo ljudstvo,
Vse prokletega že toži Musa.«
Reče Marko caru iz Stambola:
»Suhe drenovine mi prinesi,
»Drenovine devetere lege,
»Da poskusim, če že kaj zamorem.«
Mu prinese suhe drenovine,
Stisne Marko jo z desnico krepko,
Skolje se na dvoje i na troje,
Pa iz nje mi voda ne preteče:
»Ne, za Boga, car! za boj še nisim.«
(Dalje sledi.)

Kako za obilen in dober gnoj skerbeti *).

Priporočilo vsim kmetovavcam.

Odprava zemljišne podložnosti je postavila vsaciga kmetovavca v tak stan, da je sedaj gospodar svoje zemlje, ktero zamore prost desetine veselejši obdelovati, in namest da bi tlačán bil družim gospodarjem, zamore svojo zemljo boljši obdelovati.

To je velika dobrota vsacimu zemljišu.

Ali — od druge strani je tudi medmejna mita ali col med našimi deželami in med Ogersko, Horvaško in Slavonsko vzdignjena, in ker je od dné do dné več železnic, ki grejo križem pot po vsih deželah našiga cesarstva, po katerih je uvožnja vsaciga blaga v vsako deželo polajšana in vožnina ali froht nižji, ni treba da bi kdo vsigavedijoč prerok bil spoznati, da v malo letih bo cena našiga žita po vunanjim tako potlačena, da bo treba našim kmetovavcam skerbim biti, kako bojo ti gotovi prihodnji nadlogi v okom prišli.

Se hočemo temu ubraniti, ne smemo ne ure več odlašati, da se prvič: taci pridelkov poprimemo, v katerih nas vunanje blago ne bo moglo spodriniti; drugič pa, da mislimo, kako bomo svojo lastno zemljo bolj spodbodli, da nam bo več pridelka donašala.

Da pa rodovitnost zemlje povzdignemo, je prvo pred vsim: da skerbimo za več gnoja.

Marsikterimu se bo to težavno in nekterimu celò nemogoče zdelo — ali to je velika zmota!

*) Iz časnika Štajarske kmetijske družbe vzamemo pričujoči popis, kteriga je lastnik veliciga zemljiša in predstojnik kmetijske učilnice v Grotenhofu poleg Gradca g. Hoepfner v imenovanim časniku pod naslovom: »Die Düngerbereitung in der steierm. Ackerbauschule zu Grottenhof« razglasil. Ker me je prečastiti prijatelj g. dr. Hlubek lani v hvalevredno učilnico peljal in mi prijazni g. Hoepfner tudi svoje gori popisano gnojniše pokazal, zamorem iz lastniga prepričanja poterditi, da njegovi sveti so kaj dobri sveti, ktere naj bi si vsak kmetovavec v vodilo svojiga kmetovanja vzel. Vrednik.

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik **Dr. Janez Bleiweis.**

Tečaj **X.**

V sredo 28. januarja (poznzimna) 1852.

List **8.**

Marko Kraljevič i Musa kesedžija.

(Dalje.)

Tako mi ostane dan in mesec,
Da nekoliko počije Marko.
Kadar vidi, da za boj krepak je,
Pa mi išče suhe drenovine.
Prinesejo drenovine Marku.
Stisne Marko jo z desnico krepko,
Skolje se na dvoje i na troje,
I dve kaplji vode pritečete.
Sadaj Marka caru beseduje:
»Čas je, care, dvignuti na boj se.«
Pa odide k Novaku kovaču:
»Kuj, kovač Novák, mi novo sabljo,
»Kakoršne skoval še nikdar nisi.«
Dade njemu trideset cekinov,
Pa v gostivnico odide zopet.
Tri dni, štir dni se napaja z vinom,
Spet prišeta k Nováku kovaču:
»Si skoval, kovač Novák, mi sabljo?«
Novák Marku govori na tihem:
»Tu je sablja, glej, in tu je naklo,
»Sam poskusi sabljo, kaka ti je.«
Prime sabljo u desnico krepko,
I udari mi po naklu Marko,
Da po sredi ravno ga preseka;
Pa popraša Nováka kovača:
»Oj, kovač Novák, povej, za Boga,
»Si kadaj skoval že boljo sabljo?«
Pa kovač Novák zaverne njemu:
»Oj, Kraljevič Marko, da! za Boga
»Že skoval sim jedno boljo sabljo,
»Boljo sabljo, boljemu junaku!
»Ko podal se Musa je v primorje,
»Tikrat sim skoval mu tako sabljo,
»Da, ko je udaril z njo na naklo,
»Mi razkolje naklo ino tnalo.« —
To razdraži Kraljeviča Marka,
Beseduje Nováku kovaču:
»Daj, kovač Novák, desnico meni!
»Daj desnico meni, da ti sabljo plačam!«
Se prevari, ga zapelje kača,
Se prevari, mu podá desnico,
Marko Kraljevič pa sabljo mahne,
I odseka roko mu do rame:
»Tu, kovač Novák, plačilo imaš!
»Da ne kuješ boljše več in slabše;
»Ná! mi sto rumenih zlatov,
»Da življenje svoje si ohraniš.«
Dade njemu sto rumenih zlatov,
Pa na Šarca bojnega poskoči,
I podirja u primorje ravno,
Vse pretakne i za Musa praša.
Neko jutro se napoti rano
Iz Klisura proti Kačaniku,
I zagleda Musa kesedžija,
Stisne vranca mi z nogami Musa,
In gorjačo verže u oblake,
Jo ujame v belo roko zopet.
Ko približata si jeden drugu,
Reče Marko Musu kesedžiju:
»Pojdi, Musa, vogni se iz pota!
»Se ukloni, ali mi pobegni.«

Pa zaverne Musa Arbanasec:

»Proč! ne budi mi prepíra, Marko!
»Alj odjahaj, da pijevo vino;
»Jaz ne bodem se uklonil tebi,
»Če te tud kraljica je rodila,
»Na čardaku u škerlatu mehkem
»Zavijala te u čisto svilo,
»Povijala z zlatimi povoji,
»Izredila z medom in sladkorom;
»Mene pa Arnavčanka je divja
»Pri ovacih na studenej plošči,
»V černo kožo me je zavijala,
»Me z bodečim ternjem povijala;
»Zraven pa me vedno je rotila:
»Naj nikomur se ne vognem s pota.«

(Konec sledi.)

Kako pravo gnojniše napraviti.

V poslednjim listu nam je modri kmetovavec g. Hoepfner po gotovih skušnjah na serce govoril, kakošen velik dobiček je za kmetijstvo, ako na gnoj na gnojnišu nakladamo zemljo in to mešanco večkrat polivamo z gnojnico.

Hvala lepa mu za ta nauk, kateri je zlatiga denarja vredin.

Ker pa žalostniga serca vidimo pri nas po Slovenskim, — čeravno so „Novice“ to reč že tolikrat živo priporočevale — da večidel naših kmetov celò nobeniga zapopadka nima od imenitnosti gnojniša in gnojnice, in da kot prav slabi gospodarji v tem vsako leto toliko dobička po nemarnim zaveržejo, — žive priče tega vidiš v vsaki vasi, ako pogledaš gnojniša naših kmetov pa tudi nekterih grajšakov, — sim se namenil tudi jez enkrat svoj glas povzdigniti, in kar je bilo že stokrat priporočevano, vnovič priporočiti; morebiti vunder ne bo brez vsiga prida!

Pri napravi gnojniša ste dve reči posebno imenitni: 1) mesto, kjer ima gnojniše biti, in 2) kako naj se napravi.

Gnojniše je za kmeta zares jama zlate rude; naj se mu tedaj tudi tako mesto odloči, kakoršno po svoji vrednosti zasluži. Vidimo pa pri nas gnojniša večidel v nar nižjim kotu dvoriša pod kapam ali kjer ob deževnim vremenu vsa voda skupej teče, da se po tem z gnojnico vred poulicah vasi steka. Vidiyo se pa tudi gnojniša na taci krajih, da jih hudo sonce prepeka.

Kap na gnojniše je voda v vino; kakor preveč vode vinu vso moč vzame, tako jo tudi vzame gnojnici. Kakor je voda za gnojnico škodljiva, tako je huda sončna vročina sicer za gnoj slaba.

Kdor tega ne zapopade, naj opusti raji kmetijstvo; zakaj kdor ne vé, da je gnojnica nar

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik **Dr. Janez Bleiweis.**

Tečaj **X.**

V saboto 31. januarja (poznzimna) 1852.

List **9.**

Marko Kraljevič i Musa kesedžija.

(Konec.)

Ko to čuje Marko iz Prilipa,
Zadervi mi svoje bojno koplje,
Da zažvižga Šarcu na ušesa,
Proti Musu u junaške persi;
Musa pa z gorjačo ga pričaka,
Proč od sebe koplje mi odbije,
Pa potegne svoje bojno koplje,
Da udari Kraljeviča Marka;
Marko pa z gorjačo ga pričaka
I razbije ga na tri kosove.
Zdaj potegneta okovane sablje,
Jeden zoper družega se dvigne, —
Mahne sabljo mi Kraljevič Marko,
Z buzdovanom jo odbije Musa,
Da se razleti na tri kosove,
I potegne svojo sabljo naglo,
Da udari Marka Kraljeviča;
Pa nastavi Marko mu gorjačo,
I mu sabljo iz pesti izbije.
Zgrábista rogljata buzdovana, *Kreilkolben*
Se začneta z njima bojevati;
Buzdovanoma vlomista rôglje,
Zadervista ju v zeleno travo,
Skočista raz dobrih kónj na zemljo,
Zgrabista se za kosti junaške,
Rujesta se po zelenej travi:
U junaka se junak zažene,
Musa zgrabi Kraljeviča Marka,
Pa premagati ne more Marka,
I premagati ne da se Musa.
Rujesta v nedeljo se do poldna,
Ze od Musa kaplja bela pena,
Pa od Marka bela i kervava;
Se oglasi Musa kesedžija:
»Verzi, Marko, me, alj jaz te veržem«.
Marko Kraljevič zasuce njega,
Pa ne more nič storiti njemu;
Pa ga zgrabi Musa kesedžija,
Verže Marka u zeleno travo,
I mn sede na junaške persi.
Ali Marko Kraljevič zavpije:
»Kje si danes, posestrima vila?
»Kje si danes? da bi te ne bilo!
»Joj mi, ti si krivo mi prisegla:
»Da kjer koli v hudi stiski bodem,
»Me iz hude stiske boš rešila?«
Se oglasi z oblakov vila:
»Kako, brate, o Kraljevič Marko!
»Te svarišva nisim govorila,
»Da ne včini mi v nedeljo boja?
»Dva na jednega je pač sramota;
»V katerem skrivališću imaš kače?«
Musa ozre se v berdo in oblake,
Viditi od kod se vila glasi;
Zdere nože Marko iz za pasa,
Ter prepara Musa kesedžija
Od trebuha pa do bela gerla, —
Mertev Musa zverne se na Marka;
Komaj se spod njega skoplje Marko.
Kose Marko neha premetavat,
Vidi v Musu tri junaška serca,

Troja rebra, jedno spodej druga;
Jedno serce mu je že umerlo,
Drugo jako smertjo se borilo,
Pa na tretjem spi serdita kača.
Kadar se je kača probudila,
Mertev Musa po ledini skače;
Še je Marku kača govorila:
»Marko Kraljevič! zahvali Boga,
»Da se nisim probudila bila,
»Kadar bil je Musa še v življenju,
»Tristokrat gorje bi bilo tebi«.
Kadar to Kraljevič Marko vidi,
Vdró mu solze se čez belo lice:
»Jojme, da mi mili Bog pomaga!
»Boljega od sebe sim pogubil«.
Pa odseka Musu mertvo glavo,
I u zobanco jo Šarcu verže,
Ter odnese jo u beli Stambol.
Ko pred cara jo na zemljo verže,
Skoči car strahu na plašne noge,
Beseduje mu Kraljevič Marko:
»Mi ne boj se, care gospodine!
»Kako li bi živega bil srečal,
»Ko se mertve glave tako strašiš?«
Car mu dade tri tovore blaga.
Marka pa podá se v beli Prilip, —
Musa obleži na Kačaniku.

Vodník za rejo sadnih drevés.

Spisal vertnar W. Köhler *).

Da je sadjoreja, združena s poljodelstvom, kmetovavcu velik dobiček in močna podpora vsačiga gospodarstva, je celimu svetu dobro znana resnica, vunder je v mnogih krajih, ker bi se sadjoreja dobro sponašala, — blizo hiš na kmetih, — po polji in poleg potov le redko kje sadnih drevés zasajenih, in tako leži veliko pripravniga prostora brez da bi kaj dobička donášal.

Poskusil bom tedaj v sledečih versticah mesta zaznamovati, kjer bi se dalo dokaj sadniga drevja zasaditi, zraven pa tudi povedati, kako naj bi se to storilo.

Nar bolj pripravne mesta za sadne drevésa so po mojih skušnjah téle:

1. Hišni verti. Vasi, v katerih so hiše in druge poslopja gosto s sadnim drevjem obsajene, so že prijetne za pogled, še večji pa je dobiček, ki iz njih izvira. Ali — žalibog! kakošni so večidel hišni verti naših kmetov? Kako malo zdajo! In zakaj? Ker jih nihče ne glešta, se postarajo kmalo; korenike češpelj se stegajo in rijejo križem po zemlji in so dostikrat ena drugi na poti. Nove drevésa se večidel le takrat zasajajo, če se divjaki iz gojzdov dobé. — Ako hoče kdo hišni vert

*) Vertnar v velikim vertu Oggersko-Altenburške kmetijske šole — v časopisu kmetijskim »Allg. Land- u. Forstw. Zeitung«.